

Tasnádi-Sáhy Péter

ÁLOMVILÁG – ÖSZTÖNVILÁG

Interjú Tarnóczi Jakabbal és Kukk Zsófiával, a nagyváradi Szentivánéji álom alkotóival

Tarnóczi Jakab a budapesti Színház- és Filmművészeti Egyetem ötödéves szín-
házrendező szakos hallgatója Ascher Tamás osztályában. 2018-ban kipróbálhatta magát a Magyar Állami Operaházban, a 2018/19-es évad első nagyszínpadi bemutatója után pedig a budapesti Katona József Színház deszkáin mérettetheti meg magát.

Kukk Zsófia Jákfalvi Magdolna, Kárpáti Péter és Upor László tanítványaként végzett 2018-ban a SZFE dramaturg szakán, miközben három évig rendezést is hallgatott. Tarnóczi Jakabbal nem ez az első közös munkájuk, hiszen a Magyar Állami Operaházban és egy vizsgaelőadáson is együtt dolgoztak.

Jóllehet, kőszínházban nem feltétlenül a rendező választ, de mivel ti ültök itt velem szemben, hát tőletek kérdezem: miért éppen a Szentivánéji álomra esett a választásotok?

T. J.: A darabválasztás valóban nem az én fejemről pattant ki, de Eszter (Novák Eszter, művészeti vezető – szerk. megj.) azt mondta, hogy ez tényleg csak egy javaslat, akkor csináljam, ha kedvem van hozzá. Azzal indokolta, hogy szerinte nekem is jó kihívás lenne, sok embert mozgatna a társulatból, illetve régen volt már Shakespeare-vígjáték Nagyváradon.

Több mint valószínű, hogy magamtól nem jutott volna eszembe, de elfogadtam, mert izgatott, és mint aztán kiderült, könnyen magamévá, magunkévá tudtuk tenni az anyagot. Nagyon rétegzett mű, mindenki tud benne valami izgalmasat találni, persze messze nem biztos, hogy mindenkinek minden réteg ugyanannyira fontos.

Az talán mindenképpen fontos, amit a cím is egyértelművé tesz, hogy a drámával egy álomvilágba keveredünk. Nektek ebben az alaphelyzetben mi volt izgalmas színházilag?

T. J.: Számomra az álom mindenképpen egy nem minden elemében megmagyarázható képzeletvilágot jelent, amelyben mindenféle érzelmek és indulatok szabadulnak fel, a darab szerint természetfeletti lények, tündérek beavatkozása következtében. Nem akartunk határvonalat húzni álom és valóság között, nem akartuk meghatározni, hogy mi az, ami már álom, és mi az, ami még nem.

K. Zs.: A fiatalok kivonulása az erdőbe egy kísérlet arra, hogy a kereteket szétfeszítsék. Minden, ami ebben az álomléletben történik, az elnyomott érzések, ösztönök felszabadulása. Ebben az öntudatlan állapotban kimondanak,

megtesznek olyasmit is, amit józanul nem engednének meg maguknak. Az éjszaka álmai inkább valamilyen felszabadulásnak a pillanatai, mintsem egy mesevilágé.

Nekem a bemutatót nézve úgy tűnt, mintha kicsit szigorúan bántatok volna a természetfeletti elemekkel: Oberon és Titánia nagyon is emberi házaspárnak tűnik, nem képeznek másik síkot a többi problémákkal küzdő párhoz képest, mint ahogy Theseus sem éppen mitológiai hős.

T. J.: Tény, hogy engem a tündérekben is az emberi vonások érdekeltek, hogy ebben a közegben miként működnek a nagyon is emberi viszonyok, mondjuk ez a kapcsolat Oberon és Titánia között. Néha a szöveg teljesen meseszerűvé válik, így adott pontokat nehéz volt valódi emberi érzésekhez kapcsolni, de ennek ellenére alapvető célkitűzés volt, hogy ne misztifikáljuk túl ezt a réteget, és sok párt lásson a néző a színpadon, így lett még a Titánia kíséretét eredetileg alkotó sok-sok tündérből egy idősebb pár. Lehet, van, akinek zavarba ejtő, hogy nincs ennél konkrétabban leválasztva, ki tündér és ki nem, de szerintem a történet így is követhető.

K. Zs.: Ezek a tündérek – hasonlóan az emberekhez – tele vannak beteljesületlen vágyakkal, érzelmekkel. Titánia először kemény játékos, egy elbűvölő nagyvad, aztán amikor a varázsszer hatására beleszeret egy számba, egyszerre finom lesz és gyöngéd, mintha mindig egy ilyen szerelemre vágyott volna. Ugyanazok a játszmák, remények és félelmek munkálnak a tündérekben is, csak ők nagyobb tétben játszanak.

Nálatok Theseust és Oberont ugyanaz a színész, Sebestyén Hunor alakítja. Milyen megfontolás áll a szerepösszevonás mögött, illetve, ha már így döntöttetek, Titániát és Hippolytát miért hagytátok meg két testben?

T. J.: Bevett rendezői gyakorlat a Szent-ivánéji kapcsán a sok szerepösszevonás, általában jóval kevesebb színész játssza, mint

jelen esetben. Nálunk elég hamar eldőlt, hogy nagyobb panorámát építünk. Viszont úgy gondoltam, hogy az mégis valamiféle pluszt jelent, ha Theseust és Oberont ugyanazon színész játssza, hiszen mindkét esetben egy minden-hova bekúszó, mindent irányítani akaró férfi-erőről van szó, jóllehet, más-más szinten. Az egyik egy emberi hierarchia tetején helyezkedik el, a másik pedig egy még nagyobb rendszer tetején, jóllehet, mindkét esetben mégiscsak egy folyton kicsapongó hímről van szó, nőt falnak nő után. A más-más szint el is különíti egymástól a két alakot, és ez az elkülönítés cél is volt, amikor Hunival együtt gondolkodtunk a szerepekről, de aztán mégiscsak egybeolvadnak, hasonló jellegük okán, és persze azért is, mert ugyanaz a színész formálja meg őket.

Mi a helyzet Pukkal? Shakespeare korában nem okozott komoly fejtörést, hogy kicsoda Robin Goodfellow, hiszen a népi hiedelemvilágba való beágyazottsága okán a név említésekor minden néző el tudta helyezni, manapság viszont sokkal nehezebb a rendező dolga. Kicsoda, micsoda a ti Pukkotok, akit Tóth Tünde, tehát színésznő formál meg?

T. J.: Nekem ebben az esetben nem a nő, hanem a színész volt a fontos, ez volt, azt hi-

Kukk Zsófia. Fotó: Vaszari Júlia

szem, az első döntéseim egyike, hogy ezt a karaktert Tünde mozgassa. Én Pukokban egy olyan, egyébként nagyon éles eszű őrutet látok, aki nagyon jól látja a konfliktusok magvát, a nagy hazugságokat, öncsalásokat, hogy miként korlátozzák és csapják be ezáltal magukat emberek... A mi előadásunkban Pukk egy olyan fekete alak lett, aki ezt a magot, lényegét felszínre hozza, akinek a jelenlétében az emberekből kiszakad valami nagyon igaz. A mi Pukkunk végigköveti az eseményeket, sokkal többet van jelen, mint amit a szöveg sugall, pontosan tudja, mit rontott el, még az is lehet, hogy szándékosan tette, hogy valami végre kiköppenjen ezen az éjszakán. Még Oberont is fürkészve figyeli, amikor szembesül azzal, hogy Titánia beleszeretett egy számárba, és nagyon is tudja, hogy ez az esemény milyen hatással lesz a gazdájára.

Ez a hatás egyébként nálatok nagyon erős, a ti Oberonotok nagyon is szenved, pedig az ember esetleg azt gondolná, hogy az örökkévalóságba nyúló játszadózásaik során az ilyesmi megszokott lehet közte és Titánia között. Talán éppen ezért, a tétnélküliség okán lehetnek ellenpontjai a minden kihágásért sokkal komolyabban lakoló szerelmesecskéknek...

T. J.: Persze, feltételezhető, hogy ez nem az első csörte Oberon és Titánia között, de én mégis fel akartam értékelni ezt az eseményt azzal, hogy az előzményektől függetlenül vizsgálom, és nem azt feltételezem, hogy ez bármikor megtörténhet velük, már csak azért sem, mert ebbe most Pukk is belenyúl, és ez lehetőséget ad arra, hogy közte és Oberon között is kialakuljon egy fojtott konfliktus.

K. Zs.: Rádadásul Titánia nem egy tündérbe vagy félistenbe szeret bele, hanem egy halandóba. Ez a szerelem aztán a személyiségének egy olyan oldalát hozza felszínre, ami talán eddig Oberon számára sem volt látható. Ez mindenképp elgondolkodtató és fájdalmas lehet a másik fél számára.

A tündérvilágot, azt hiszem, kiveséztük, beszéljünk az emberekről: úgy éreztem,

hogy nálatok a fókusz egyértelműen a fiatal szerelmesekre került... Jól látom?

T. J.: Igen, és talán természetes is, koromnál fogva, hogy ők érdekelték a leginkább. Arról nem is beszélve, hogy a szerelmeseket alakító négy színészből három ugyanúgy most kerül ki a pályára, mint én, és ebből is kialakult egyfajta személyesség. De ez tényleg csak egy adalék, hiszen korábbi döntés, hogy a szerelmesek története legyen a vonalvezető az egész előadásban, mert egyrészt hozzájuk tudok a leginkább kapcsolódni, másrészt pedig ők azok, akikkel egy teljes ívet be lehet járni. Persze belőlük is csak epizódokat kapunk, de mégiscsak ez a legkomplexebb és legembelebbről történet.

K. Zs.: Ők a maguk suta módján próbálnak kitörni ebből a zárt athéni világból, az előre eltervezett élet elől. Ez egy felnövéstörténet is, ahol fiatal emberek – sok pofára esés és csalódás útján – közelebb kerülnek önmagukhoz, és fogalmat kapnak arról, hogyan működik a világ és benne ők. Az ő történetük pontosan mutatja meg azt az igyekezetet, ahogyan próbálunk navigálni a káoszban, szeretnénk, és félünk is elkezdni az életet. Ez, azt hiszem, minden huszonéves számára ismerős.

Az alapproblémájuk viszont, bár Shakespeare korában más volt a helyzet, ma mégiscsak némileg poros: a világ azon szerencsés szegletében élünk, ahol az apa vagy az uralkodó (egyelőre) nem akarja megmondani, hogy ki kit vegyen el.

T. J.: Jóllehet, a mából fogalmazunk, a világunk egy vállaltan színházi világ, egy nagy közös játék, amit nem akartunk megfeleltetni egyetlen kornak sem, tehát ott ez akár működő konfliktusforrás is lehet. Másrészről pedig szülői, illetve társadalmi nyomás ma is létezik, amik a döntési lehetőségeinket igenis korlátozzák.

Erről egyébként a jelmezzel igen sokat elmondotok, hiszen az athéni öltözet nálatok egyentréningruha egyenparókéval, amik az

egyéni jellemvonásokból alig mutatnak valamit. Erről aztán az unisextől a klónozásig sok minden eszünkbe juthat.

T. J.: Ezek mind jó asszociációk szerintem. Ugye az egy komoly konfliktusforrás, hogy Pukk az athéni öltözékük okán keveri össze a szerelmeseket. De számomra sokkal érdekesebb volt, hogy ez eleinte az alakoknak még a nemét is felismerhetetlenné tegye, és aztán ettől az uniformizálástól hogyan szabadulnak meg az erdőben, és hogyan lesznek mindenféle arcú, hajú, alkatú, karakterű emberekké ezen a legrövidebb éjszakán, amikor felszínre kerülnek a mindenféle, eddig az egyenruhák és parókák alatt bujkáló indulatok – és aztán miként kerül vissza rájuk az egyenruha az esküvőn, ahol ugyan látunk férfiakat és nőket, de abból, amit korábban megismertünk belőlük, semmit.

Az is eszembe jut arról, amit most mondasz, hogy a szerelmesek balfogásaihoz az is hozzájárulhat a ti olvasatotokban, hogy nincsenek szokva az egyenruhátlansághoz, ahhoz, hogy önmaguk legyenek.

T. J.: Szerintem ez az életben is úgy van, hogy a plakátokra kipakolt nagy barátságok és nagy szerelmek mögött vagy alatt ott vannak az ellentmondások és görcsök. A mi szerelmeseinkkel sincs ez másképp, ezért kezelik ennyire ordenaré módon a konfliktusokat, pontosabban nem is kezelik őket, csak egymás arcába vágnak dolgokat. A feszültségek felszakadnak egyfajta éjszakai őrületben, de a problémákat nem kezelik, visszabújnak az egyenruhába és soha többet nem beszélnek róluk.

Az előadásban ikonikus számok hangzanak el a hatvanas, hetvenes évekből (Dream a little dream of me, Light my fire, Dedicated to the one I love), amikről nekem, főleg ebben a kontextusban '68, a flower power, meg a szexuális forradalom jut eszembe. Jó helyen keresem az okát, hogy miért akartátok megidézni ezt a korszakot?

T. J.: Igen, persze. Csináltam egy elég nagy gyűjtést a korszak zenéiből, míg végül ezek mellett a számok mellett maradtunk. Teremtenek egy olyan melankolikus, nosztalgikus atmoszférát, ami nekem nagyon fontos volt. Illetve ez a történet is egyfajta egy éjszakai forradalom, ami aztán falakba ütközik, zsákutcába jut, jön az ébredés és a csömör, lehetetlenné válik az egész.

Abban megegyeztünk, hogy nálatok a szerelmesek vannak abszolút a fókuszban, viszont van egy másik csapat is, akikre az eredeti felállásnál jelentősen nagyobb hangsúly kerül, ők pedig a mesteremberek.

T. J.: Ez érdekes módon alakult, mert eleinte nagyon dühítettek, azt éreztem, hogy nem fogok tudni igazságosan bánni velük, ha úgy maradnak, ahogy Shakespeare megírta őket, mindenféle távoli vicceskedéssel, amiből az-

Tarnóczy Jakab. Fotó: Vígh László Miklós

tán nálunk nagyon is személyes vicceskedés lett. Persze azt tudtam, hogy ők kiváló eszközei annak, hogy megfogalmazzunk valamit önmagunkról, illetve a színházcsinálás lehetetlenségéről, hiszen itt olyan emberek próbálnak színházat csinálni, akiknek nem ez a hivatása, van rendes foglalkozásuk. Mégis mániákusan, egymást az örületbe kergetve haladnak a cél felé, és végül valamiféleképpen elmesélnek egy történetet, ami a darab szerelmeseivel nem esett meg, nem sikerült belehalniuk a szerelembe, hanem éppen esküvői ruhában gubbasztanak. Így jutottunk végül oda, hogy a Shakespeare által megírt két próbából néhány sarokpontot megtartottunk, de aztán hosszas, kamerával rögzített improvizációkból, és a Zsófi által hosszasan gépelt szedetekből gyűlt ki az a sok kicsi szituáció, amik végül felépítették a jeleneteket. De erről Zsófi tud érdekesebbeket mondani. Az viszont nagyon érdekes élmény volt, hogy a Pyramus és Thisbe első replikájára a mesterembereket játszó színészek egy órán keresztül tudtak improvizálni. És milyen jól kirajzolódott, hogy mennyi kérdés merül fel, amikor emberek más emberek érzéseit és reakcióit próbálják reprodukálni egy színpadon, amiről szintén nem igazán tudjuk, hogy micsoda, és hogy ez az egész helyzet alapvetően mennyire abszurd és lehetetlen, ennek ellenére mégis csináljuk, mit sem törődve az esetleges bukás kockázatával.

K. Zs.: Nekem kezdettől fogva nagyon kedvesek a mesteremberek. De hasonlóan Jakabhoz, azt éreztem, hogy az eredeti Shakespeare-szöveg (vagy a színházi gyakorlat?), nem bánik igazságosan velük, és sokszor mintha csak humorforrásként funkcionálnának. Azt szeretnénk volna, hogy ez egy személyesebb történet legyen, teljes emberi személyiségekkel és sorsokkal. Ezért nem írtuk át a szöveget, hanem improvizációból dolgoztunk. Tulajdonképpen úgy születtek meg a jelenetek, hogy a színészek elkezdték próbálni a Pyramus és Thisbét, és eközben gyakorlatilag önmaguktól születtek meg helyzetek, viszonyok és személyiségek, ez a közösség. Amit érvényesnek éreztünk, arra a következő próbákon tudatosan építettünk, így sűrűsödött

a dolog egészen a folyamat legvégéig. Ebből lett egy viszonylag rögzített szöveggönyv, de az improvizáció lehetősége végig fennáll. Számmomra ez a szál igazi örömjáték, ugyanakkor nagy figyelmet is követel a színészektől.

Hogy jutottatok mindebből odáig, hogy a mesteremberek előadása barokk operaparódiaként jelenjen meg Selmecei György kottafüzetében?

T. J.: Mindig, amikor *Szentivánéji álom* előadást nézek, vagy amikor az anyagot olvasom, az jut eszembe a mesteremberek utolsó jelenetéről, hogy: és még ez is van, és végig kell nézni, ahogy emberek – a helyzet komikuma ellenére – bénáznak. Én semmiképpen nem akartam, hogy ez béna legyen, illetve azt is szerettem volna, hogyha ez a blokk valamilyen jól elkülönül az előadás többi jelenetétől. Nagyon hamar oda jutottam, hogy ennek zenében, énekbeszédben kell megszólalnia, hiszen ez ad egyfajta stilizáltságot, mindamelllett, hogy a folytonos díszítgetés, illetve a feladattal való birkózás pedig komoly humorforrás. A jelenet második fele után átlendül egy igenis megrendítő történetbe, ami mind a szerelmesekre, mind a nézőkre komoly hatást gyakorolhat. Selmecei tanár úr nagy örömmel vágott bele a feladatba a saját szakértelmével, humorával, játékoságával. Nagyon üdítő volt, hogy őt mennyire lelkesítette a feladat, illetve az is izgalommal töltött el, hogy az egyik nagyon fontos tanáromból munkatárs lett. A színészek részéről óriási teljesítmény volt, hogy az utolsó hetekben az anyagot képesek voltak ilyen magas színvonalon betanulni, annak ellenére, hogy nem operaénekesek, bár cél volt, hogy a lehetőségeiket valamelyest meghaladó feladatot kapjanak, lévén szó a darab szerint művészetben járattan mesteremberekről.

Utolsó kérdés, ami fontossága szerint első is lehetett volna: miből indultatok ki a tér kialakításánál?

T. J.: Üres térből indultam, illetve első körben nekem kizárólag a sár és az eső volt fontos, ami a végeredmény szerint is uralja

a terünket. Titánia monológjából indultam ki, amelyben arról beszél, hogy milyen állapotban van a Föld, illetve az a vidék, ahol a játék zajlik. Minden rothad, minden ázik, mindenki beteg, a termés oda. Úgy éreztem, hogy ezt a szét-esést, kicsit utópisztikus állapotot, ami nagyon is rímel a mai világunkra, ahol szintén felborult a természet egyensúlya, és egyre inkább érezzük a nyomást, hogy valami nagy gond van, hangsúlyozni kell. Főleg, mert Titánia azt mondja Oberonnak, hogy „a csapásoknak ezt a seregét a mi harcunk, a mi vitánk okozza, tőlünk ered, szülői mi vagyunk”, és ezt akár mi is mondhatnánk, mindannyian. A történetre vetítve pedig számomra egyértelmű, hogy ez nem egy idilli erdő, hiszen itt az emberek elhagyják egymást, magukra maradnak, egymás fejéhez vágják a sérelmeiket. Ez volt a kiindulás, amiből továbbmentünk. Szerettünk volna valami nosztalgiát, iróniát, játékosságot is belevinni a térbe, ezt a célt szolgálják a függönyök, némi szándékolt ízléstelenséggel. Persze az erdőben bolyongás, eltévedettség érzete is nagyban indokolja a sok egyforma járást. Aztán a végén a függönyök kinyílnak, és minden pár táncol a maga kis fülkéjében, ami pedig az athéni lét falanszterszerűségének, birodalmi nyomasztásának az érzetét hozza be.